

SSAD

Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

ISSN 2587-2621

Volume 7, 100th Anniversary of Republic of Türkiye Special Issue

sisaddergi@gmail.com

Makale Tr/Article Type: Araştırma/Research

Makale Gnderim Tarihi/Received Date: 12.08.2023

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 20.09.2023

DOI: 10.30692/sisad.1342012

**CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA BİR CASUSLUK SUÇLAMASI
ÖRNEĞİ: BAYRAKTAR OĞULLARI'NDAN GEMLİKLİ MEHMET TALAT
ACUN'UN HUKUK MÜCADELESİ**

*A Case of Espionage Charges in the Early Years of the Republic: The Legal Struggle of
Mehmet Talat Acun of Gemlik, one of the Bayraktar Sons*

Servet AVŞAR

Dr.

Gazeteci, Yazar ve Televizyon Programcısı

ORCID: 0000-0002-7657-8859

servetavsar@gmail.com

Atıf/Citation: Servet Avşar (2023), "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Casusluk Suçlaması Örneği: Bayraktar Oğulları'ndan Gemlikli Mehmet Talat Acun'un Hukuk Mücadelesi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.7, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Özel Sayısı, s. 77-98.

Öz: 1923 yılında Cumhuriyet rejimini kabul eden yeni Türk Devleti doğal olarak yoğun bir Şekilde daha önceden var olmayan birçok i ve dış güvenlik sorunlarıyla uğraşmak durumunda kalmıştır. Özellikle de emperyalist güç odaklarının kiŐkirtmesiyle Cumhuriyet ve kazanımlarına yönelik ülke içinde sistematik saldırıların baş göstermesi üzerine çok radikal güvenlik önlemleri uygulanmak zorunda kalmıştır. Bu nleyici tedbirlerin en dikkat çekenlerinden birisi de sakıncalı kişilere yönelik "Takip Fişi" uygulamasıdır. Cumhuriyet'in güvenlik bürokrasisi bu tür önleyici yöntemlerle devlet karşıtı muhalif organizasyon ve kişileri veya casusluğundan Şüphe duyulan ŐahıŐları yakın takibe almıştır.

Takibe alınan bu kişi veya organizasyonlar hakkında her yerde yerel yöneticiler ve güvenlik birimleri tarafından daima bir takip dosyası hazırlanmış ve bu türlü eylemler asla oluruna terk edilerek devletin belleğinden uzak tutulmamıştır. Hazırlanan her dosya konusu kapsamında; ilgili ŐahıŐ veya organizasyonların bütün özel ve iş hayatları çok yakından takip edilerek devletin bilgisi dâhilinde olmayan bir hadisenin cereyan etmesine müsaade edilmemiştir.

İŞte bu çalıŐmada; Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, 11312- 34 ve 11312- 34-2 numaralı dosyada kayıtlı bulunan Mehmet Talat Acun'un soruŐtırma belgeleri ve kendisine yöneltilen İngiliz Casusluğu suçlamalarına ilişkin verdiği hukuk mücadelesi ve bu sürecin psikolojik arka planı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gemlikli Mehmet Talat Acun, İngiliz Casusluğu, Filistin Cephesi, Kastamonu İŐtiklal Mahkemesi, Askeri Polis Teşkilatı, Takip Fişi.

Abstract: In 1923, the new Turkish State, which adopted the Republican regime, naturally had to deal intensively with many internal and external security problems that did not exist before. In particular, when systematic attacks against the Republic and its achievements erupted within the country at the instigation of imperialist power centers, very radical security measures had to be implemented. One of the most striking of these preventive measures was the

"Tracking Fiche Application" for objectionable individuals. With such preventive methods, the security bureaucracy of the Republic closely monitored anti-state opposition organizations and individuals or those suspected of espionage

In this context, a surveillance file was always prepared by local administrators and security units everywhere on these individuals or organizations, and such actions were never left alone and kept out of the state's memory. Within the scope of each dossier prepared, all private and business lives of the individuals or organizations concerned were closely monitored and no incident that was not within the state's knowledge was allowed to take place.

In this study, the investigation documents of Mehmet Talat Acun, which are registered in the file numbered; 11312-34 and 11312-34-2 in the Archive of the General Directorate of Security, and his legal struggle regarding the accusations of British espionage against him and the psychological background of this process will be evaluated.

Keywords: Mehmet Talat Acun of Gemlik, British Espionage, Palestine Front, Kastamonu Independence Court, Military Police Organization, Tracking Voucher.

GİRİŞ

1923 yılında Cumhuriyet rejimini benimseyen yeni Türk Devleti doğal olarak, yoğun bir şekilde daha önceden de var olan birçok iç ve dış güvenlik sorunlarıyla uğraşmak durumunda kalmıştır. Yeni kurulan Cumhuriyetin ilk 10 yılında; bir taraftan ülke içinde beliren bu güvenlik sorunlarıyla mücadele edilmiş, diğer taraftan da büyük bir gurur, vakar ve birlik içinde, "Türkün Yeni Medeniyet Projesi" olan Atatürk devrimleri hızla benimsenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, birlik ve beraberlik içinde kalkınma ile refah çabaları, dünyadaki bütün mazlum milletlere, sömürge halklarına örnek olmuş, bağımsızlık mücadelelerini ateşlemiştir. Emperyalistler, kendisini yenen ve dünyaya örnek olan Türkiye Cumhuriyeti'ni hiçbir zaman affetmemiştir. Bu nedenle de birlik ve beraberliği bozmak, iç cephedeki bütünlüğü yıkmak için özellikle devrim karşıtı kesimleri harekete geçirmek için pek çok girişimde bulunmuştur (Ercan, 2022, s. 15-20).

Bu kapsamda; kullanabilecekleri herkesi kışkırtmışlar, yurt içinden ve yurt dışından değişik vaatlerle kendilerine bağımlı kıldıkları iş birlikçileri ve casuslarıyla yeni güvenlik problemleri oluşturmaya gayret göstermişlerdir. Bu güç odaklarının kışkırtmasıyla, Cumhuriyet ve kazanımlarına yönelik ülke içinde sistematik saldırılar başlamıştır. İşte bu saldırılar nedeniyle, ülke genelinde emniyet ve asayişin temini amacıyla, radikal güvenlik önlemleri uygulanmak zorunda kalınmıştır.

Bu önleyici tedbirlerin en dikkat çekenlerinden birisi de sakıncalı kişilere yönelik "Takip Fişi" uygulamasıdır. Cumhuriyet'in güvenlik bürokrasisi bu tür önleyici yöntemlerle devlet karşıtı muhalif organizasyon ve kişileri veya casusluğundan şüphe duyulan şahısları, yakın takibe almıştır. Bu tür eylem ve hareket içine girme ihtimali bulunan veya bu tür eylemlerin teorik veya pratik düzlemde odağı durumundaki kişileri yakın ve çok sıkı bir gözetim altında bulundurmıştır.

Bu bağlamda, takibe alınanlara ilişkin olarak, bu kişi veya organizasyonlar hakkında her yerde yerel yöneticiler ve güvenlik birimleri tarafından daima bir takip dosyası hazırlanmıştır. Bu türlü eylemler asla oluruna terk edilmemiştir. Hazırlanan her dosya konusu kapsamında; ilgili şahıs veya organizasyonların bütün özel ve iş hayatları çok yakından takip edilerek, devletin bilgisi dâhilinde olmayan bir hadisenin cereyan etmesine müsaade edilmemiştir. Bu anlamda yeni kurulan Cumhuriyet'in çok katı bir güvenlik stratejisi izlediğini söyleyebiliriz.

Böylelikle, kendilerinden duyulan şüphe ve haklarındaki iddialarla ilgili olabilecek her türlü bağlantıya ulaşılmaya gayret edilmiştir. Takip fişine giren herkes dönemin kuralları gereği, 10 yıl boyunca gözetim altında tutulmuştur. Eğer hakkında yeterli bir müspet sonuca ulaşılmamışsa verilen raporlar doğrultusunda bu izleme süreci uzatılmamıştır. Uygulamaya tabi tutulan kişilerin yaşam alanları sıkı takibatlarla oldukça sınırlandırılmıştır. (Avşar, 2020, s. 298-322; Avşar, 2021, s. 166-176). Takip sonucunda haklarında yeterli bilgi ve belgeye ulaşılanlar ise, ilgili mahkemelerce yargılanmışlardır.

Ama ne var ki insan iradesinin belirleyiciyi olduğu hiçbir olay, tamamen hatadan masun kalmaz. Bazen, görev yapanların devletin ve yeni rejimin güvenliğe ilişkin, maksadı aşan aşırı önleyici tepkisel tutumları özde haklılık taşısa da “filin suç olma mahiyetini önleme” boyutlarını aşarak, kişilerin evrensel temel insanî hak ve özgürlüklerini yok eden bir boyuta da ulaşabilmiştir. Uygulama sırasında; psikolojik işkence tekniklerinden, başta dışlama, dışlanma olmak üzere, saygısızlık, mobbing vb. bütün hepsi uygulanmıştır. (Tatar, 2022, s. 104-107).

Dosyasını incelediğimiz Bayraktar Oğullarından Gemlikli Mehmet Talat Acun da yaşam alanı bilinçli olarak daraltılan bu kişilerden biridir. Emniyet kayıtlarına göre; Bursa'nın Gemlik Kazası'nın Umurbey Köyü Subaşı Mahallesi'nde 320 sayılı eve kayıtlı ve 1893 doğumludur. Hafız Galip'in oğludur. Mehmet Talat Acun, Birinci Dünya Savaşı'nda 1916'da Filistin Cephesi'nde yedek subay olarak görev yapmıştır (yedek subay kayıt numarası: 18159).

Ordu'nun Birü's Sebi'de yaşamış olduğu bozgun sonrası (Nedim, 1995, s. 62-66; İnönü, 2009, s. 119; Kemal, 2010, s. 41; Atabey, 2020, s. 69-76) geri çekilişinde, beyaz bayrakla, düşman saflarına sığınarak, iki buçuk yıl kadar, Mısır'da Seydi Beşir Esir Kampı'nda kaldığı kayıtlardan anlaşılmaktadır. Kampın tam adı “Seydibeşir Kuveysna Dört Numaralı Osmanlı Üsera-yı Harbiye Kampı” olarak geçmektedir (Akkor, 2006, s. 94-99; Taşkiran, 2015, s. 206-212). Mehmet Talat, Birinci Dünya Savaşı sonrasında (1920), esirlerin iade edilmesini izleyen süreçte, Türkiye'ye dönebilmiştir. Bunun akabinde, Millî Mücadele'den uzak kalmamak için, İstiklal Savaşı'na katılmak amacıyla Anadolu'ya geçme girişiminde bulunmuştur. Ancak, Gemlikli Mehmet Talat'ın bu isteği ve Kastamonu yoluyla İstiklal Savaşı'na katılma girişimi, onu tanıyan kimi subayların “İngiliz Casusu” olduğu şeklindeki ihbarına dayalı olarak ve Askeri Polis Teşkilatı'nın engellemesi yüzünden gerçekleşmemiştir. Askeri Polis Teşkilatı İstiklal Savaşı'nın karışık, emniyetsiz günlerinde iç ve dış düşmanlara karşı oldukça mesuliyetli, ağır bir görev üstlenmiştir.

Bu süreçte Teşkilat tarafından, güvenilir görülen kişilere her türlü kolaylık sağlanmış, güvenilir olmayanlar da tutuklanarak, delilleri ile birlikte ilgili makamlara teslim edilmeye çalışılmıştır. Durumları güvenilir olmadığı halde, aleyhlerinde delil bulunamayanlar ise serbest bırakılmış ve başka yerlere gitmelerine müsaade edilmiştir. Fakat gittikleri yerlerdeki ilgili makamlara durumları hakkında derhal gerekli bilgilendirmeler yapılarak, takip ve kontrolleri sağlanmıştır. Bu gibi kişiler hakkında “kanaati vicdaniye” dayanarak yapılacak iş ve işlemler tamamen Askeri Polis Teşkilatı'na bırakılmıştır. Bu kişiler hakkında verilen raporlar doğrultusunda, işlem yapılmış ve sonuçta Anadolu içlerine sokulmadıkları gibi, geldikleri yerlere geri gönderilmişlerdir (Pehlivanlı, 1992, s. 9-25).

Ayrıca, İstiklal Mahkemeleri ve Divan-ı Harp soruşturmalarından önce, ajan ve şüpheli kişilerin durumunu soruşturmak da yine Askeri Polis Teşkilatının görevleri arasında yer almıştır (Yurtsever, 2013, s.74; Doğan, 2019, s. 50-51). Yeni Türk Devletinin içinde bulunduğu dönemin hassasiyeti itibarıyla, ülkede yaşanan iç karışıklıklar ve isyanlar sonrası, APT'nin yetkileri iyice artırılmıştır. Bir ara iç ve dış güvenliğin ve casusluk şebekesinin tek üst merci haline gelmiştir. Bu yetki fazlalığı bazı memurların başını döndürmüş ve güç zehirlenmesine neden olmuştur. Halkın bazı kesimlerinden APT mensuplarının sosyal asayiş ihlal ederek gürültü yaptıklarına ve kadın oynattıklarına dair resmi makamlara şikâyet başvuruları intikal etmiştir. Teşkilat kısa sürede, yetki aşımı, gizliliğe riayetsizlik, keyfi uygulamalar, lakaytlık, yolsuzluk yapmaya başlayınca, kuruluşundan yaklaşık 8 ay sonra 21 Mart 1921 tarihinde kapatılmıştır (Pehlivanlı, 1992, s. 15; Güney, 2008, s. 31).

Mehmet Talat (Acun)'a, kendisi hakkındaki yapılan ihbar doğrultusunda işlem yapılarak, Askeri Polis Teşkilatı'nca takibe alınmış ve akabinde, Kastamonu İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmak üzere gönderilmiştir. Mehmet Talat önce, Kastamonu İstiklal Mahkemesi'nce yargılanmış, daha sonra bu mahkemenin kaldırılması üzerine, yargılanmasına Ankara'da “Üst Subay ve Subay Divan-ı Harbi'nce” devam edilmiştir.

Mehmet Talat Acun 10 Mayıs 1923 tarihinde söz konusu mahkemede, kendisi hakkında “casusluk ettiğine dair yeterli delil bulunmadığından” beraat ettirilmiştir. Bu karar sonrasında, Bağımsız Amele Bölüğü’nde dört ay kadar yedek subaylık yaptıktan sonra, 4 Ağustos 1923 tarihinde terhis edilmiştir. Görüldüğü üzere; kendisine yöneltilen suçlamalardan, aklanarak, fiş takibatına alınmasına kadar, yaşamını normal bir vatandaş gibi devam ettirmiştir.

Normal bir şekilde devam eden bu yaşantısına bağlı olarak, 1924 yılında Samsun’a gitmiş ve üç buçuk sene “Ali Ramiz ve Ortakları” ticarethanesinde çalışmıştır. Ardından da bir sene kadar “Kalelizade Biraderler ve Ortağı” ünvanlı ticarethanede kâtip olarak görevini sürdürmüştür. Ama ne var ki, resmi olarak, kendisine yöneltilen suçlamalardan aklanmış görünse de aleyhindeki gizli yasal kovuşturma sebebiyle çalışmış olduğu yerlerde görevine son verilmiştir. Bu görevine son verilmişle ilgili kuşkulu noktalar ne yazık ki hala aydınlatılmamıştır.

Mehmet Talat’ın terhis sonrası Samsun’da hayatını kazanıp, yaşamını devam ettirme isteğindeki temel etken Samsunlu bir ailenin damadı olması ve kayınpederi ile irtibatlı olan bazı kişiler aracılığıyla iş teklifi almasıdır. Burada kendi halinde sakin bir hayat yaşarken birden kendini yeniden casusluk suçlamalarının odağında bulmasındaki temel nedeni, devletin ilgili birimlerinin somut ve belgeye dayanmak yerine, hakkında yapılan ihbarlara itimat ederek, (tedbiren) işlem gerçekleştirmesidir.

Diğer taraftan, Mehmet Talat gibi onlarca Türk subayının İngilizlere teslim olduğu bilinmesine rağmen, niçin subay arkadaşları sadece kendisine böyle bir suçlama yapmışlardır? Bu ve benzeri kimi noktalar, üzerinden 100 yıl geçmesine mukabil halen karanlıktadır. İşte bütün bu karanlıkta olan hususlara yine Mehmet Talat’ın söz konusu suçlama nedeniyle, yaşamış olduğu bazı önemli olaylar üzerinden cevap aramak gerekir. Çünkü bu iddialar sonrasında yaşamının bütün seyri değişmiş ne iş ne de özel hayatı bir türlü istediği gibi gitmemiştir.

1924 yılından, 1928 yılına kadar geçen dört senelik bir zaman diliminde, tüm uğraşına rağmen, hakkında atılı olan iftiradan ve bunun bir doğal sonucu olan kovuşturmalardan kurtulamamıştır. Bu kovuşturmaların etkisiyle, her nereye girdiyse artan bir şekilde baskı ve engellemelerle karşılaşmıştır.

Bu kapsamda, Mehmet Talat 1928 yılında daha büyük haksızlık ve hukuksuzluklara uğramıştır. Samsun Yetimler Yurdu’nda bir süre idari pozisyonda müdürlük görevi yapmış ve bu görevi esnasında zimmetine para geçirdiği iddiasıyla, dört ay 15 gün hapis cezasına çarptırılmıştır. Cezasını bitirdikten sonra, Samsun’da Gümrük Caddesi’nde Bayraktar oğlu Talat Ünvanıyla, gümrük komisyonculuğu yapmak için bir iş yeri açmıştır. Bu konuda gerekli tüm hazırlıkları yapmasına karşın, yine hakkındaki bu yasal kovuşturma nedeniyle olsa gerek, mal sahibi tarafından bir hile ile iş yeri elinden alınmıştır. Bu şekilde, iş yeri açma projesi de suya düşmüştür. Bundan sonra, artık bir daha Samsun’da başka bir iş yeri açmak imkânı bulamayacaktır.

Fiş uygulamasına dâhil edilmesinin doğal bir sonucu olarak gerek devlet ve gerekse kimliği belirsiz kişiler tarafından tehdit edilerek, Samsun’da kendisine yaşama imkânı verilmeyeceği beyan edilerek, derhal Samsun’u terk etmesi gerektiği yönünde uyarılar yapılmıştır. Böylelikle, başka şehre gitmeye mecbur bırakılmıştır. Bütün bu olayların etkisiyle, Mehmet Talat İstanbul’a gitmiş ve daha sonra, Mudanya’daki Liman Memurluğuna başvurmuştur (EGM Arşivi, 11312-34 Numaralı Dosya, Belge No:29).

1 Haziran 1934 tarihinde, Mudanya Liman Memurluğu görevine tayin edilmişse de burada ancak altı ay kadar bir süre çalışabilmiştir. Bu sırada üzerine atılı suçlamalardan aklanmış olmasına karşın, siyasi ve askeri mahiyetteki casusluk suçlamasının yarattığı olumsuz etkiden dolayı, İçişleri Bakanlığı’nın 5 Kasım 1934 tarih ve 9556 sayılı yazısına dayanarak İktisat Bakanlığı tarafından buradaki işine de son verilmiştir.

Daha sonra, Gemlik’ten Ankara’ya gelerek, kaldığı İstiklal Oteli’nden, iş ve mali sorunlarına bir

türlü çözüm bulamadığı için otel idaresince kovulmuştur. Mehmet Talat bundan sonra işe girmek için devlet kurumlarından pek çok yere müracaat etmişse de hiçbir şekilde kendisine olumlu cevap verilmemiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, sefalet içinde yaşamak zorunda kalmıştır (EGM Arşivi, 11312-34 Numaralı Dosya, Belge No:53); (EGM Arşivi, 11312-34 Numaralı Dosya, Belge No:67-74). Bu durum 1935 yılına kadar bu şekilde sürgit devam etmiştir. 1935 yılına gelindiğinde, memur olması yönünde bir fırsat doğmuştur. Ankara'da açılmış olan sıtma sıhhat memurluğu kursunun 1935 senesi mezunlarından olmasından dolayı sıtma sıhhat memurluğuna tayin edilmesi düşünülmüştür. Fakat yakalamış olduğu bu fırsat da hakkındaki yasal takip ve araştırmalar sebebiyle bir sonuç vermemiştir.

Mehmet Talat, bundan sonra devlet kurumlarında iş bulma umudunu tamamıyla yitirmiştir. Artık, sadece özel kurumlarda ve ticari müesseselerde iş aramaya başlamıştır. Daha önce terke zorlandığı Samsun'da; bir un ticarethanesine ve arkasından da bir bakkaliye mağazasına kâtip olarak aylık ücretle kabul edilmesine rağmen, beş on gün sonra yine aynı yasal araştırma gerekçesiyle, bu işlerden de çıkartılmıştır (EGM Arşivi, 11312-34 Numaralı Dosya, Belge No:28). Fakat arkasında görünmez bir el daima onu takip etmiştir. Toplum içinde güvenilmez ve tehlikeli bir insan imajı oluşturularak, kendisine “sosyal boykot” uygulanmıştır.

Mehmet Talat, beraat etmiş olmasının vermiş olduğu haklılıkla, hayatına yeni bir düzen vermeyi beklerken, kimi yerel yöneticilerin ve parti yönetiminin işgüzarlığıyla, hayatının en sıkıntılı ve acılı günlerini yaşamaya başlamıştır. Özellikle de kendi elinde olmayan zorunluluklar karşısında düşmana esir olması, bir “ihanet” gibi algılanarak, onlarla iş birliği yaptığı varsayımı bir ihanet gibi takdim edilmesi, onun bütün hayatını alt üst etmiştir. Bütün gayret ve çalışmasına rağmen, bu suçlamalardan kendisini arındıramamıştır.

Kendisini çekemeyenler tarafından da “İngiliz Casusu” yakıştırmaları etrafta yayılmaya başlamıştır. Kendisine unvan ve makam sağlamak peşinde olan dönemin Cumhuriyet Halk Fırkası yerel yöneticileri Mehmet Talat'ın bu durumunu kendi lehlerinde alabildiğine kullanmışlardır.

Bu süreçte siyasi iktidara koşulsuz sahip olan Halk Fırkası, devrimlerin halk tarafından içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılması için büyük çaba göstermiş, bu devrimlere karşı reaksiyon gösteren kesimlere karşı, sert bir tavır içerisine girmiştir (Beşikçi, 1978, s. 90- 91; Erdoğan, 2017, s. 371). Mehmet Talat'a dönemin yerel yöneticilerinin tepkisinin sadece İngiliz casusluğu varsayımından mı yoksa bir muhalif hareketinden mi kaynaklandığına dair net bir bilgiye sahip değiliz. Fakat kuvvetli bir ihtimal olarak; Mehmet Talat'ın içine düştüğü haksızlıklardan kurtulmak için yapmış olduğu başvurularında, yerel yöneticileri suçlamasından kaynaklanabilir. Bu nedenle de bu durumdan rahatsız olanlar, onun adını “sakıncalı kişiler” kapsamında gösteren “Takip Fişi” ne dâhil ettirmiş olabilirler.

Sonuçta, gerekçesi ne olursa olsun, Mehmet Talat; toplum içinde tehlikeli ve şüpheli kişi konumuna düşürülmüş ve ülke içinde, adım adım takip edilmeye başlanılmıştır. Gerek devlet ve gerekse özel kuruluşlarda, kendine hiçbir şekilde yer bulamamıştır.156 numaralı Fişe kayıtlı olduğu gerekçesiyle, bütün girişimleri güvenlik bürokrasisi tarafından engellenmiştir. Bu kapsamda kendisine çok ağır bir psikolojik işkence uygulanmıştır.

Kendisine ve ailesine uygulanan yöntem dışlama ve dışlanma en ağır bir psikolojik işkence silahı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanları dışlamak, onlarda çok kalıcı zararlar bırakır. İntiharlara kadar giden sonuçlar doğurabilir. Bu açıdan yaklaşıldığında, dışlanma duygusu çok zordur. Bu uygulamaya tabi tutulan kişiler, bununla başa çıkabilmek için, başka bir yer, başka gruplar arar (Tatar, 2022, s. 104-107).

Mehmet Talat günün koşullarında, bulunduğu çevreyi terk etmeğe zorlanmış, aile ocağı baba evinden kovulmuştur. Bunun dışında yaşamış olduğu toplumdaki dışlanmasından dolayı her türlü mobbing, baskı ve saygısızlıktan kaçınılmamıştır. Kendisine uygulanan baskı ve işkencelerin

tamamı mobbing kapsamında olan duygusal şiddetin en ağır bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun girmiş olduğu bütün işlerde; yerel yöneticilerden ve devletin ilgili kurumlarından görmüş olduğu baskıların hepsi, bu kapsamda değerlendirilebilir (Tatar, 2022, s. 91-96; Tatar, 2022, s. 121-126). Çalıştığı yerdeki tuvaletinin yıkılması, ayakkabılarının ve elbiselerinin yırtılması, kesilmesi, kişisel eşyalarının çalınması, kanuni haklarının gasp edilmesi vb. işlemler bu durumun güzel birer örneğidir.

Mehmet Talat, bundan sonra çareyi devletin ilgili kurumlarına başvurarak, elindeki mevcut beraat kararının gereğinin yapılması ve fişten çıkarılmasını talep etmiştir. Ancak, hiçbir şekilde olumlu sonuç alamamıştır. Mecburen bu on yıllık sürenin dolmasını beklemiştir. On yılın bitiminde ise, elindeki beraat kararıyla kendisine iftira atanlarla, hukuk mücadelesine başlamıştır.

Hukukun üstünlüğü ilkesinden hareketle, kendisine “sosyal boykot” uygulaması yapan ve bunu teşvik eden kişilerin kanun önünde hesap vermelerini talep etmiştir. Ayrıca, uğramış olduğu maddi ve manevi zararlarının da tazmini noktasında ısrarcılığını sonuna kadar göstermiştir. Bu kapsamda; sırası ile İçişleri Bakanlığı, Meclis Başkanlığı, Başbakanlık, Cumhurbaşkanlığı nezdinde, ısrarla tekrarlanan birçok girişimde bulunmuştur. Bu mücadelesine, 1943 yılına kadar aralıksız bir şekilde devam etmiştir. Bir sebeple Konya'ya geldiğinde, rahatsızlanmış ve Konya Memleket Hastanesi'nde vefat etmiştir. Takipte olmasından dolayı mevcut adresinde bulunamayan Mehmet Talat, 1947 yılına kadar kayıtlarda adresinde bulunamadı şeklinde veya kayıp adresi bilinmiyor olarak geçmektedir. Ancak Konya Nüfus Müdürlüğü'nün yazısıyla öldüğü anlaşılmış ve takipten düşürülmüştür. (EGM Arşivi, 11312-34-2 Numaralı Dosya, Belge No:3).

Mehmet Talat'ın ölümüne kadar olan süreçte; farklı tarihlerde gerçekleşen ancak, hep aynı konuya ilişkin vermiş olduğu hukuk mücadelesini iki ana başlık çerçevesinde betimlemek mümkündür. Bunlardan ilki davanın konusu ve değerlendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

I. Davanın Konusu ve Takip Fişi Uygulamasının Değerlendirilmesi

Dosya genelinde incelenen belgelerde, bu davanın konusu; Mehmet Talat (Acun)'ın İngiliz Casusluğu yapmakla ilişkilendirilmesi ve şüpheli kişi kapsamında takip fişi uygulamasına dâhil edilmesidir. Söz konusu davada; Mehmet Talat'ın uğramış olduğu haksızlıklar ve onun mevcut güvenlik bürokrasisinin haksız uygulamaları karşısındaki çaresizliği çok açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Burada bir tarafta, hayatın olağan akışı içerisinde, vatanseverlik duygusuna rağmen, hayatını kaybetme endişesini duyan bir bireyin yapmış olduğu “instiktif” bir davranış diğer tarafta ise, devletini koruma kaygısı ve tizliği içindeki devlet görevlilerin (zaman zaman amacından sapacak biçimde) yapmış oldukları icrai işlemlerin, ortaya çıkardığı travmatik sosyal bir dram söz konusudur. Mehmet Talat açtığı davada; karşı taraf olarak, kendisini haksız bir şekilde suçlayarak, aleyhinde, siyasi ve askeri anlamda dava açılmasına sebep kişileri muhatap almıştır.

Davanın Konusu ve Önemi

Mehmet Talat, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Filistin Cephesi'nde, İsmet İnönü'nün komuta ettiği, Üçüncü Kolordu ile Birü's Sebi'deki bozguna, İngilizlere esir düşmüş, Mısır İskenderiye Şehri'nde Seydi Beşir Esir Kampı'ndaki tel örgü içinde yaşamış ve geçirmiş olduğu iki buçuk senelik esaret hayatından sonra, Türkiye'ye dönebilmiştir (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:35).

Türkiye'ye geldikten sonra, İstiklal Harbi'ne katılmak üzere, Anadolu'ya geçmek çabasında olduğunu bilmekteyiz. İşte bu sırada kendisini daha önceden tanıyan değişik rütbedeki subaylarca kendisine “İngiliz casusluğu” ithamı yapılmış ve bunun üzerine gözaltına alınmıştır. İlk önce, Kastamonu İstiklal Mahkemesi'nce ve sonra bu mahkemenin lağvı üzerine, Ankara'da

Üst Subay ve Subay Divan-ı Harbi'nce bu itham çerçevesinde yargılanmasına devam edilmiştir. Anlaşıldığı üzere, yargılamalar sonucunda; İngiliz casusluğuna ilişkin aleyhinde herhangi bir mevcut kanıt bulunmadığından, oy birliğiyle, 10 Mayıs 1923 tarih ve 20 numaralı Kararla beraatı kesinleşmiştir.

Bu kararla birlikte, ilerleyen süreçte İstiklal Harbi'nden sonra, “yedek subay” sıfatıyla terhisi yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilk kuruluş yıllarında ise, kendisini çekemeyen bazı kişiler tarafından “İngiliz Casusluğu” iddiası tekrar gündeme getirilerek, dönemin rutin uygulaması olan takip fişi sürecine alınmıştır. Uygulama kapsamında, yapılan takiplerde her türlü işi “devlet için muzır eşhas” kapsamında engellenmiş, sosyal hayatta gizli bir el tarafından her zaman kontrol altında tutulmuş ve bunun doğal bir sonucu olarak, Mehmet Talat'ın özel hayatı da travmatik bir boyuta taşınmıştır.

Mehmet Talat, sosyal hayattan dışlanması için kendisine sistematik bir sosyal boykot uygulandığını özellikle vurgulamıştır. Bu amaçla çevresinde bulunan tüm insanların kendisine ve ailesine karşı kışkırtıldıklarını örnekleriyle birlikte anlatmıştır. İşte bu süreçte kendisine ve ailesine yaşatılan; korkuya dayalı, eziyeti içeren, kışkırtma ve baskıları şu şekilde dile getirmiştir:

“...Aklanmış olduğum bu mesele, İstiklal Harbi'nden terhis edilerek hayata atıldığım zaman, düşmanlarım olan o iftiracı zararlı şahıslar tarafından, yeni bir suç olayı şekline dönüştürülerek, aleyhimde tasarlanmış, cürüm konusu yapılmış ve bu suretle aleyhimde yasal kovuşturma açılmasına sebebiyet vermişlerdir. Böylelikle, ismim devamlı bir şekilde bu kovuşturmanın konusu haline dönüştürülmüştür. Oldukça acı ve inciticidir ki 1 Haziran 1934 tarihinde, Mudanya Liman Memurluğu'na tayinim ve altı ay devam eden görevim sonrasında, Divan-ı Harp tarafından beraat etmeme mukabil, tekrar bu son derece haksız siyasi ve askeri mesele hakkında, İçişleri Bakanlığı'nın 5 Kasım 1934 tarihli ve 9556 numaralı yazısıyla, 10 Kasım 1934 tarihinde Mudanya'daki memuriyetimden çıkarıldım.

Millî Savunma Bakanlığı'na bu konuda yapmış olduğum başvurum üzerine; tarafıma bildirildiğine göre, hakkımdaki iddiaların tamamının gerçek dışı olduğu Askerî Makamlar nezdinde kesinlik kazanmıştır. Ancak, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından; esasen başlangıcı Askeriye olan, bu hususun aydınlık kazandığını ve beraat ettiğimi hiç dikkate almadan, haksız yere azlime sebep olan “takip” uygulamasının devam ettirdiğini müşahede ettim. Bu durum; Millî Savunma Bakanlığı'ndan, İktisat Bakanlığı'na 13 Nisan 1935 tarihli ve 101753 sayılı yazı ile bildirilmiştir. Bir örneği de bana verilmiş olmasına rağmen, EGM'nin bazı birimlerince, diğer kurum yetkililerini “siz de suçlu duruma düşerseniz” türünden yönlendirmesiyle, bu kurumlarda evham göstermiştir. Sonuçta, sosyal hayatımın her safhasında mağduriyetimin devamına sebep olmuşlardır...” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:12).

Mehmet Talat yaşadığı süreci gayet sarıh bir şekilde açıkladıktan sonra, yaşadığı mobbing sürecini de şu şekilde değerlendirmektedir:

“...Acı bir şekilde görülyor ki Emniyet Genel Müdürlüğü gibi büyük ve önemli bir devlet kurumu; devlet ve memleket hukukunun emniyet ve selametinin en iyi bir biçimde korunması ve savunmasından sorumlu olmasına rağmen, yanı başında duran Millî Savunma Bakanlığı'ndan hakkımdaki dava konusunun gerçekliğini ve somut maddi kanıtlarının bulunup bulunmadığını, sormadan, şahsıma ilişkin yasa dışı büyük bir haksızlığın yanında yer alarak, bir takım iddialar üzerine memuriyetimden azledilmeme sebep olmuştur. Hâlbuki her devlet, belli ölçülerde bazı hassasiyet gerektiren kurumlarında güven duymadığı kişilerle çalışmamayı

tercih edebilir. Fakat özel teşebbüs alanlarında o kişiye hayat hakkı vermemesi düşünülemez. O kişinin yaşama hakkı hiçbir şekilde elinden alınamaz.

Ankara Üst Subaylar ve Subaylar Mahkemesi'nde aklanmış olduğum bu düzmece siyasi ve askeri ithamlar, düşmanlarım olan iftiracı bazı zararlı kişiler tarafından, yeni ve başka bir suç hadisesi gibi tanzim edilip, bin bir yalanla Ankara, Samsun, Bursa şehirlerinde Halk Partisi, il Başkanlıkları ve Cumhuriyet Savcılıklarına ve bu makamlardan da Ankara'da Halk Partisi Genel Merkezi'yle İçişleri ve Adalet Bakanlık'larına bildirilmiştir.

İstiklal Harbi sonunda terhis edilmiş olduğum yıldan başlayarak; devlet tarafından aleyhimde sürekli gizli ve siyasi yasal kovuşturmalar yapılmış ve sonuçlandırılmış olduğu, bu suretle devletin denetim hakkını yerine getirmiş olduğu Ankara Emniyet Müdürlüğü Siyasi Kısım Amirlerinden Zühtü Bey tarafından altıncı defa olarak anılan daireye soruşturma için götürüldüğümde, bana resmen bildirilmiştir. Bu durum bilinmesine rağmen, ne yazık ki devletin denetim hakkını kullanan, Halk Partisi Genel Merkezi'yle İçişleri ve Adalet Bakanlıkları her nasılsa bu yalan ve düzmece iftiralara kanıp veya ikna edilerek, aleyhimdeki bu dava konusunu daima zararına olacak şekilde gündemde tutulmuştur. Ayrıca hakkımdaki bu düzmece iddiaların kaynağını ve sonucunu Millî Savunma Bakanlığı'ndan sormağa ve araştırmağa bile gerek duymamışlardır.

Sonuçta; salt vazifeşinashık duygusuyla açıklanamayacak uygulamalarla Türk toplumunun bir evladı olan şahsımı ve aile ocağımı teşkil eden on nüfusun ölümü ile sonuçlanmıştır. Hayatımdan geleceğe ait yirmi senelik ömrümü mahvetmişlerdir. On seneden beri gençliğimi hak etmediğim biçimde açlık ve sefalet ve perişanlık, zulüm ve tehdit, içinde hayattan mahrumiyetle çürütmüş olan bu haksız uygulamalar ve yasa dışı yasal kovuşturmalara nasıl olup da izin verilmiş bunu anlamak mümkün görünmüyor..." (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no: 12); (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:36) (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:50).

Mehmet Talat bundan sonra, mahkeme heyetine sunmuş olduğu dava dilekçelerinde konuyu biraz daha detaylandırarak, casusluk suçlamasının gerçeklerle hiçbir şekilde bağdaşmayan asılsız dedikodulardan oluşturulduğunu söylemiştir. Davanın ortaya çıkışında etkisi olduğunu düşündüğü kişi ve olayları örneklendirmelerle açıklamıştır.

Davanın Ortaya Çıkış Nedenleri Üzerine

Mehmet Talat kendisine yaşatılan mağduriyetin başlangıcına ve sebeplerine ilişkin olarak hukuki açıdan son derece önemli sayılabilecek değerlendirmelerde bulunmuştur. Değişik tarihlerde yapmış olduğu birçok başvurusunda, mağduriyetinin nasıl başladığını delilleriyle birlikte açıklamaya gayret göstermiştir. Mehmet Talat'ın savunuları arasından seçtiğimiz örneklerden birinde, bu durumu şu şekilde açıklığa kavuşturmak istemiştir:

"...Aleyhimde düzenlenip, üstüme atılan iddiaların ve failleri karanlıkta kalan o suç isnadına ilişkin hakikatin ortaya çıkarılması ve sonuçlandırılmasını hızla sağlamak niyet ve amacıyla; Devlet tarafından aleyhimde lüzum gösterilmiş olan 10 senelik gizli yasal izleme süreci büyük bir azamî şiddet ve hiddetle gerçekleştirilmiştir. Fakat kılı kırk yaran Cumhuriyet Kanunları hükümleriyle, bu konunun çözümlenmesinin (hal ve tahlil edilmek üzere) Cumhuriyet Mahkemeleri'ne bırakılmamış olması, dava nedeni suçun yalan ve düzmece olduğunu apaçık göstermiştir.

Şahsıma ilişkin "yasal izlemenin" içerdiği ve gerçekleştirdiği tehdit ve kışkırtma ve baskı sebebiyle; Samsun'da yakalandığım kemik veremi hastalığından tahminen

dört yıl önce ölmüş olan yirmi beş yaşındaki ailem ile ikişer, üçer, beşer aylık iken ana rahminden düşmüş bulunan altı çocuğum ve elli yaşında ölen kayın validem, Gemlik'te dört yıl önce vefat eden elli yedi yaşındaki annem ve bir yıl önce yetmiş sekiz yaşındaki babam, hayatta ve sağlıklı iken, büyük mahkemelerden veya yerlerden çıkmış kesin bir karar ile idama mahkûm olan bir siyasi suçlu olarak bulunduğum gösterilmek ve bildirilmek suretiyle, kandırılmış ve bundan dolayı aleyhime kışkırtılmıştır...” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no: 26).

Mehmet Talat, savunmasında yaşadıklarının etkisiyle, gerek müracaat ettiği mahkeme heyetine ve gerekse devletin diğer ilgili tüm birimlerine ısrarlı bir şekilde suçsuzluğunu anlatmaya çalışmıştır. Onlardan da yaşamış olduğu bu eziyete bir an önce son vermelerini talep etmiştir. Gördüğü baskının derecesinin yüksekliğinin kendisi üzerinde nasıl bir etki bıraktığını da şu şekilde değerlendirmiştir:

“...Dört yıl önce ailem Samsun'da öldükten sonra, yine anılan yasal kovuşturma sebebiyle çevreden görmüş olduğum baskı ve Samsun'u terk etmem için şahsıma yapılmış olan tehditler nedeniyle Samsun'dan İstanbul'a ve oradan da memleketim olan Gemlik'in Umurbey Köyü'ne gittim. Burada babamın evine sığındım.

Fakat ne yazık ki Ulu Tanrıdan sonra, tek sığınağım olan babamın evinden de tekrar sokağa atıldım. Sokaklarda, kahvelerde çok acıklı yoksulluk ve perişanlık içinde bunaldım kaldım ve doğal olarak hastalandım ve hatta yetenek ve mesleğimin aksine olarak, zeytin ameleliği yaparak, ekmek paramı kazanmaya çalışırken sağ kolum kırıldı. Aynı zamanda kasığım yarılarak yine sağ tarafımda fitik oluştu. Kolumu tedavi ettirdim. Fakat diğer hastalığımı tedavi ettirmeğe imkân bulamadım.

Sonuç olarak, bu çevreden görmüş olduğum pek çok zulüm ve hakaret yüzünden memleketim olan Umurbey'den de ayrılarak, önce Bursa'ya, sonrasında da İstanbul'a gittim” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:28).

Mehmet Talat, daha sonra kendisine ilişkin tertip içinde olan failleri çok açıkça suçlamaktadır. Sözü konusu olan kişilerin Cumhuriyet Halk Partisi'nde görevli olduklarını özellikle belirtmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin kendisine yapılan hukuksuzluğa bir anlamda kaynaklık ettiğine işaret etmektedir. Bu konudaki suçlamalarını şu şekilde sürdürmeye devam etmiştir:

“...Bu süreçte ısrarla çeşitli muhitlerde barınmaya çalışmıştım. Gemlik ve Umurbey Köyü çevresinde aleyhimde yasa dışı olarak uygulanmış olan zulüm ve tehdidi içeren kışkırtmaları bizzat yapan ve ölüm yatağındaki hasta ailemle beraber, beni babamın evinden sokaklara attıran iftiracı zararlı şahıslar, Gemlik Halk Partisi Mutemedi ve arkadaşlarıdır.

Bunlar; Umurbey Köyü'nün Fırka Nahiyesi Mutemedi ve Üyesi Deli Hüseyin oğlu Faik, Hafız Ahmet oğlu Hoca Tahsin, Camgöz oğlu İsmail, Koca Osman oğlu İsmail ve Osman, Ömer Çavuşoğlu Osman, Hacı Çırgan damadı Ömer ve oğlu Mehmet ile Gemlik Halk Partisi Üyelerinden Gemlik Tapu Memuru Refiki Umurbeyli Ahmet, Tahsildar Umurbeyli Raşit'tir.

Doktor Ziya ve arkadaşlarının bahsetmiş olduğum bu suçları işlemiş olduklarına şahit olan kişilerde şunlardır:1929 yılında Gemlik'in Umurbey Köyü Muhtarı olan köy halkından Sadık'ın Osman oğlu Hüseyin ile İhtiyar Heyeti üyesidir...” demektedir (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:28-29).

Mehmet Talat, kendisine tertip kuranlara ilişkin bilgiyi kendisine yakın bulduğu Köy Muhtarı Hüseyin Bey'den öğrenmiştir. Bu iftiraların Doktor Ziya tarafından işlendiğini 6 Haziran 1936

tarihinde Gemlik'ten Bursa yolu ile Ankara'ya yaya olarak giderken, Eskişehir'de üç gün misafir olduğunda öğrenmiştir. Bu konuda olayın tanığı olan Muhtar Hüseyin Bey'den aldığı bilgi şu şekildedir:

“Azizim, ben 1929 yılında köyümüzün muhtarı iken; gerek köyümüzün ihtiyar ve parti idare heyeti üyesi ve gerek Gemlik Kasabasıyla, diğer bütün köylerinin ihtiyar ve parti idare heyetleri üyesi bütünüyle ve resmen aleyhinize bu çevrenin hakaretini çekmek, (uygulamak ve sağlamak) için Doktor Ziya tarafından kandırılıp kışkırtılmıştır.

Doktor Ziya, Gemlik Kasabası'yla bütün köylerinin ihtiyar ve parti idare heyetleri üyelerine seslenerek, aleyhindeki suçlamalara ilişkin olarak şunları söylemiştir: Arkadaşlar, Talat idama mahkûm bir siyasî suçludur, akşama sabaha idam edilecektir, fakat bu çevrede ve gerek başka çevrelerde suç ortağı olup olmadığı, devlet tarafından tespit edilmek için, kimlerle temas ettiği gizlice kontrol edilmektedir.

Bu sebeple Mehmet Talat'a ilişkin olarak çevremizde uygulanması zorunlu olan cebir ve tazyik, zulüm ve tehdit ile hayattan mahrumiyet esnasında çevrenin kendisine yardım etmesini önlemek ve bu biçimde bunalıp çaresiz kaldığı zaman çevreye kimlere sığınacağını gizlice kontrol, tespit etmek niyet ve amacımızdır. Bundan dolayı bunu kendisine sezdirmeden, sağlamak için halkın seçkin nitelikli ve sözü geçer kısımları arasında, böylece propaganda yapmak suretiyle çevrenin tepkisini Talat'ın aleyhine çekip, uygulamasını sağlayarak ve sonuçta onu bu çevreden başka çevrelere firar ve ilticaya zorlayarak, baskı ile bu işi ister istemez yapmak görevimizdir...” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no: 27).

Mehmet Talat, evrensel temel haklardan mahrum edilmesine itiraz ederek, bu şekilde uğramış olduğu haksızlıklar sonucunda; açlık, sefalet ve perişanlık içinde gençliğinin çürütüldüğünü ve aile ocağının tamamıyla yok edildiğini belirtmektedir. Uğradığı haksızlıklardan da şu şekilde yakınmaktadır:

“...sıtma sıhhat memurluğuna tayinim keyfiyeti düşünüldüğü halde buda bu yasal araştırma sebebiyle sonuçsuz kalmıştır. Bu defa Samsun'da bir un ticarethanesine ve arkasından da bir bakkaliye mağazasına kâtip olarak aylık ücretle kabul edilmeme rağmen ne yazık ki beş on gün sonra yine bu yasal araştırma etkisiyle bu işlerimden çıkarıldım. Devlet tarafından aleyhimde tatbik edilmekte olan bu gizli yasal izleme sebebiyle devletin kudret ve nüfuzundan korkan çevre, elbette ve doğal olarak bana bir iş verememekte haklıdır. Bundan dolayı on seneden beri devam eden bu tahkikat sebebiyle aç ve açık kaldım, sokaklarda perişan oldum, bugün dahi bu felaket içinde inliyor, açlık ve sefaletten çırpınarak ve mağdur olarak ağlıyorum. Bundan dolayı bununla alakadar olunuz. Beni mahveden bu haksızlığı devlet niçin ve nasıl izin verip destekliyor? Gençliğimi açlık ve sefalet felaketi ile çürüten bu namussuzluğu bu kanun dışı haksızlığı Cumhuriyet Kanunları hükümleri niçin ve nasıl kabul ve içine sindiriyor?

Bundan dolayı eğer beni, sonsuza dek yaşama hakkımdan yoksun bırakan herhangi bir mahkeme veya büyük bir makamın aleyhimde vermiş olduğu vicahî ve gıyabî herhangi bir kararı varsa bunun kanıtlarıyla ve doğru bir biçimde bana bildirilmesini isterim. Eğer yok ise Devlet ve Cumhuriyet Kanunları hükümleri artık bu namussuz ve iftiracı zararlı kişilerin aleyhimde işlemiş olduğu bu büyük haksızlıklarına ve namussuzluklarına bir son versin. Benim hiçbir şekilde hak etmediğim halde, haksız yere mahvedilmiş olan hukukumu karşılasın...” demektedir (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:28).

Mehmet Talat, kendisi hakkındaki casusluk suçlaması ve bunun doğal bir sonucu fiş kapsamına alınması uygulamasının hukuk dışı olduğunu ve bu rutin uygulamayı yapanların da anayasal bir suç işlediklerini değerlendirmektedir. Akabinde şu tespitlerde bulunmaktadır:

“...iftiracıların ve zararlı şahısların sahtekârlığı, namussuzluğu artık Devletçe ve Cumhuriyet Kanunları hükümlerinde ortaya çıkmıştır. Mademki aleyhimde düzenlenip yüklenerek iddia olunan bir kara çalma üzerine derhal yasal takip yapılmış ve sonuçta dava konusu olan suçun yalan ve düzenlenmiş olduğu anlaşılmıştır, şu durumda karşılıklı olarak Cumhuriyet Kanunları, haksız yere yok edilmiş olan kanunî hakkımın da derhal canlandırılmasını ve ödenmesini ve bundan dolayı iftiracı ve zararlı kişilerin aleyhimdeki yasa dışı izlemeyi destekleyip uygulamış bulunan ilgili ve yetkili devlet amir ve memurlarının da aleyhlerinde yasal kovuşturma yapılarak derhal tutuklanıp cezalandırılmasını emreder. Çünkü bu yasal takibi genel hukuk adına aleyhime hareke geçiren iftiracı zararlı kişilerin ve bu hırslı düşmanlarımın bu şekildeki hareketi Türk Yurdu ve Ulusunun hayat ve istikbali ile istiklal ve hâkimiyetinin temini selamet ve saadetini dayanan Cumhuriyet Kanunları hükümlerinin sonuçlarını düşünmeksizin ve kesinlikle hesap etmeksizin yalnız kişisel çıkar ve mesnet kazanmak ve bundan dolayı güya particilik siyaseti ölçüsünde büyük bir mevki ve güven sağlamak için devletin particilik kudret ve yetkilerini kişisel çıkarlarına bir silah olarak kullanmak niyet ve amacından ve bu suretle memuriyetinin nüfuz ve yetkisini kendi çıkar ve bozguncu emelleri doğrultusunda görevini kötüye kullanmış olmasından ileri gelen suçların gerekli bulunduğu cezayı gösteren kanun hükümleri cümlesindedir. Ankara Üstsubay ve Subay Divan-ı Harbi'nde aklanmış olduğumu dile getirilen düzenlenmiş siyasî ve askerî meseleden başka, yeni bir suç olayı şekil ve niteliğinde gösterilerek, Cumhuriyet Kanunları hükümlerinin kesinlikle kabul edemeyeceği bir şekilde çok büyük zararlara uğratıldım...” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:29).

Görüldüğü üzere; bu davanın ortaya çıkış sebebi tamamen asılsız ve yasal dayanaktan uzak ikincil varsayımlara dayandırılmaktadır. Bu bakımdan, davanın diğer yönlerinin ortaya çıkartılabilmesi için o günün sosyal koşulları içinde, devlet ve güvenlik bürokrasi ilişkisi çok iyi bir şekilde analiz edilmelidir. Bu analiz yapılırken, davanın “maddi yönü” ne de ayrıntılı bir şekilde bakılmalıdır.

Davanın Maddi Yönü

Mehmet Talat, hakkında yürütülmekte olan davanın hiçbir yasal hukuki ve maddi yönünün olmadığını, bu nedenle bir an önce sonlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Davanın maddi yönlerini çok ayrıntılı bir şekilde değerlendirmiş ve hiçbir yasal dayanağının olmadığını, yasaların ilgili maddeleri çerçevesinde izah edilmeye çalışmıştır. Bu durumun asıl nedeninin, çıkar ve mevki peşinde koşan bazı partili kişilerin işgüzarlığı olduğunu belirtmiştir. Bu konudaki düşüncelerini ise şu şekilde ifade etmiştir:

“...Türk Yurdu ve Ulusunun hayat ve istikbalinin, istiklal ve hâkimiyetinin sağlanması selamet ve saadetini amaçlayan Cumhuriyet Kanunları hükümlerinin; neticelerini düşünmeksizin, yalnız kişisel çıkar sağlamak amacıyla hareket eden bazı kişiler tarafından bilinçli bir şekilde iftiraya uğradım...”

Güya particilik siyaseti ölçüsünde; kendilerine büyük bir mevki ve şerefli bir güven sağlamak için devletin particilik kudret ve yetkilerini kişisel çıkar ve şahsiyesine bir silah olarak kullandılar...

Beni suçlamak ve yok etmek isteyen haris ve iftiracı zararlı kişiler ve düşmanlarım tarafından düzenlenen ve üstüme atılarak ve iddia olunmuş bulunan aleyhime

düzenlenmiş siyasi ve askerî meseleden, gerçekten aklanmış olduğumun belgesi; Milli Savunma Bakanlığı'nın 13 Nisan 935 tarihli ve 101753 numaralı diğeri Ankara Üst Subay ve Subay Divan-ı Harbi'nin 10 Mayıs 339 tarihli ve 20 numaralı kararıdır. İşte bu belgelerin incelenmesinden sonra benim haklılığım çok açık bir şekilde anlaşılabilir.” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:26-27)

Suçsuz olduğu halde, hala kendisini savunmak durumunda kalmaya devam eden Mehmet Talat, içinde bulunduğu bu açmazdan çıkabilmek için kurtuluş çareleri aramış ve davanın hukuksuzluğunu belgelemeye çalışmıştır. Hukuksuzluğa ilişkin itirazlarını ise temellendirmek için de en başta yargılanmış olduğu mahkemenin kendisiyle ilgili vermiş olduğu beraat kararını ön plana çıkarmıştır. Hemen her başvurusunda bu hususa şu şekilde yer vermiştir:

“...Bu belgelerin asılları şu anda Milli Savunma Bakanlığı'nın seferberlik şubesindeki dosyamda saklı bulunduğu ve özellikle bu meseleden aklanmış olduğum halde bunun tekrar yeni bir suç hadisesi şekil ve niteliğinde gösterilmek veyahut başka bir asılsız suçlamalar ve yüklemeler ve iddia olunmak suretiyle aile ocağımın on nüfusu ile beraber söndürülmesine, istikbal ve hayatımın öldürülmesine sebep olan bu yasal kovuşturma genel hukuk adına aleyhime çevirmiş olan bu kuvvetli ve bu kapsamlı tahrik ve suçun nasıl bir tahrik ve suçtan oluştuğu ve hangi kanıt ve tanıklarla hangi şahıs ve kaynaklar tarafından öne sürüldüğü ve iddia edilmiş bulunduğu ve hangi mahkemenin gıyabî veya vicahi tespit edilmiş ve kanıtlı kararına veyahut hangi büyük makamın tespit edilmiş ve kanıtlı emrine dayalı bulunup bulunmadığı hususlarından ibarettir” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:26-27-28).

Diyerek, davanın hukuki boyutlarıyla ilgili itirazlarını, mağduriyetinin kaynağı olan kurumlara iletmiştir. Bu kapsamda; davanın hukuki açıdan kapsamlı bir şekilde ele alınarak, incelenmesini ve uğramış olduğu haksızlığın bir an önce giderilmesini talep etmiştir.

Davanın Hukuki Yönü

Hukuk sistemi evrensel prensiplere göre çalışan bir yargı sisteminde zanlı veya sanık durumundaki kişiler üzerlerine atılı suça ilişkin olarak kendilerini suçsuz olduklarını ispata davet edilmezler. Aksine yargı sisteminin iddia makamı olan savcılık kamu adına kişinin suçlu olduğunu ispat etme mecburiyetindedir. Bunu ispatlayamadığında kişi delil yetersizliğinden beraat ettirmek zorundadır. Oysa Mehmet Talat davanın hukuki yönüne ilişkin arşiv kayıtlarına giren itiraz dilekçesinde kendisini savunmakta ve davanın hukuki yönlerine ilişkin olarak şunları söylemektedir:

“...Yukarıda ileri sürülen iddiaların ortaya çıkması; aleyhimde dava açılan iftiracı zararlı kişilerin bu dava sebebi ile ilişkilendirilmesinin lâzım gelip gelmeyeceği hususları mühimdir. Aleyhimde düzenlenip, üstüme atılı iddia olunan suç, ister siyasi ve askerî olsun, isterse cinaî, sosyal, hukukî olsun sonuç bakımından Türk Yurdu ve Ulusunun hayat ve istikbalinin, istiklal ve hâkimiyetinin emniyet ve selametini sağlamaya yönelik olan Cumhuriyet Kanunları hükümlerine aykırı olduğu için doğal olarak devlet tarafından Cumhuriyet Kanunları hükümlerine göre aleyhimde etkin ve şiddetli bir surette gizli yasal izleme yapılmış ve bu suretle devletin denetleme hakkının yerine getirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Fakat netice itibariyle aleyhimdeki dava konulu suçun, yalan ve düzenlenmiş olduğu, yapılmış olan adı geçen şiddetli yasal izleme ile gerçekleşmiş olduğundan karşılıklı olarak bu iftiracı zararlı kişilerin de aleyhinde genel hukuk adına derhal yasal izleme yapılması ve bundan dolayı kişisel hırs ve kişisel çıkarları uğrunda aile ocağımı söndürmüş, hayat ve istikbalimi öldürmüş olan, suç yüklemi ile de bundan böyle sosyal çevreye bir şekilde zarar yapamaması, fitne ve fesat tohumu

saçamaması için çevre ve kendilerine etkin bir ibret dersi olmak üzere mevcut kuvvetlendirilmiş sebepler nedeniyle en şiddetli kanun hükümleriyle cezalandırılması hiç şüphesiz Cumhuriyet Kanunları hükümleri cümlesindedir.

Çünkü devlet tarafından aleyhimde tatbik edilmemiş olan bu şiddetli yasal izleme ve kışkırtma sebebiyle gerek devlet kurumları ve gerekse hususî kurumlar, devletin kudret ve nüfuzundan, Cumhuriyet Kanunları hükümlerinden korktukları için doğallıkla bana, ufak bir amelelik işi bile verememiş, sermayem olmadığından bağımsız serbest ticaret yapmak imkânı hâsıl olmamış, hamallık gibi serbest ağır işlere de sıhhi kabiliyetim uygun bulunmamış ve hatta yalnız kuru bir ekmek parasını temin etmek için Bursa, İstanbul, Eskişehir, Ankara, Samsun şehirlerine kadar gitmiş olduğum halde ne yazık ki Türkiye Cumhuriyeti'nin iş kaynağı olan bu memleketlerde yine bir iş bulmak ve çalışmak mümkün olamamıştır...” demektedir (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:29).

Savunmasına şu şekilde devam etmektedir:

“...Türk Yurdu ve Ulusunun hakikî ve samimî bir oğlu olduğum için, güzel ve feyizli yurdumun müşfik sinesinde yaşamak, hiç şüphesiz en büyük yasal hakkımdır. Şu hâlde; Türkiye Cumhuriyeti'nin emniyet ve selametini, yaşam hakkını sağlamaya yönelik olan Cumhuriyet Kanunlarının hükümlerine bağlanmış bulunan yurdun ve uluslun emniyet ve güvenini bozmak ve yıkmak isteyen bu gibi zararlı kişileri topluma karşı olan kötü niyetlerinden dolayı, yok etmek veya ıslah etmek hiç şüphesiz kanun hükümleri cümlesinden ve Cumhuriyet rejimi hükümlerindedir...”

Bu değerlendirmesinden sonra, konuyu biraz da uğramış olduğu haksızlığa getirerek, başvurularına ret cevabı almasının anayasanın 82. Maddesine göre bir yasal hakkın göz ardı edilmesi anlamına geldiğini şu şekilde açıklamaktadır:

“...Bu defa Samsun adliye komisyonundan eski Yetimler Yurdu Müdürlüğüm hakkında atanabilme kararı almak için 15 Temmuz 1936 tarihinde ayak basmış olduğum Samsun'a, ta. Gemlik'ten Bursa, Eskişehir, Ankara, Çorum yoluyla yaya olarak gelmiş ve yedi aydan beri gerek adliye komisyonuna ve gerekse şikâyet makamı olan Cumhuriyet Savcılığı'na ayrı ayrı başvurmuş olduğum halde, ne yazık ki karşılık olarak ret cevabı bile alamamış ve acı bir surette hakaret görmüş bulunuyorum.

Oysaki Anayasamızın 82.maddesinin, son bir fıkrası vardır ki orada aynen bütün başvuruların sonucunun, dilekçe sahiplerine yazılı tebliğ edilmesinin zorunlu olduğu bildirilmiştir. Her yerde olduğu gibi, bu defa yine Samsun çevresinde de Cumhuriyet Kanunlarının bana vermiş olduğu yaşama hakkını ne için ve ne sebepten dolayı bana vermiyor da beni günlerce, aylarca işsiz, parasız, aç, açık ve perişan bir halde yetim bırakıyor? Özellikle de ne için ve ne sebepten dolayı beni bir hakaret ve eğlence konusu olarak kabul ediyor?” (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:30).

Görüldüğü üzere; Mehmet Talat hem uğramış olduğu haksızlığın boyutunun ne kadar ağır olduğunu anlatmaya çalışıyor, hem de sorularıyla; bu haksızlığın anayasal bir suç olduğunu, Cumhuriyetin getirmiş olduğu kişi hak ve özgürlüklerini ihlal eden bir uygulama olduğunu ifade etmektedir. Sonrasında ise, çok haklı olarak kendisi hakkında kesin bir aklanma isteminde bulunmaktadır. Bu istemini ise şu şekilde dile getirmektedir:

“...Şu hâlde buna göre; Meclisçe hakkımda bir karar alınması ve Danıştay tarafından da ayrıca bana bir atanabilme kararının verilmesi, büyük mağduriyetime karşılık olarak da derhal seçkin bir devlet memuriyetine tayin edilmem için müsaade edilmesi, bu suretle mağduriyetimin acı izlerinin kalbimin

sayfalarından silinmesine öncülük yapılmasını dilerim. Bu konuda Cumhuriyet Kanunlarının adil hükümlerine ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin koruyuculuğuna sığınırım..." (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:31).

Kısacası; Mehmet Talat, müfterilerin iddialarını boşa çıkarmak adına, devlet kurumları nezdinde vermiş olduğu bütün dilekçelerinde hukukun üstünlüğüne inanarak, adil bir yargılanma yapılmasını kolaylaştıracak, hukuki gerekçeler öne sürmüştür.

Güvenlik Uygulamalarının Sistemik Mobbinge Dönüşmesi ve Yetki Aşımı

Mehmet Talat fiş uygulamasına dâhil edilmesinden sonra, son derece keyfi ve sistemik bir şekilde baskıya uğradığını ispatlarıyla birlikte anlatmaktadır. Bu baskı ve eziyetin zamanla çok daha ileri bir seviyeye gelerek, adeta kendisine hayat hakkı tanımayacak, bir hukuksuzluğa ulaştığını seçmiş olduğu birbirinden ilginç örneklendirmelerle ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Vermiş olduğu örneklerde, özellikle Cumhuriyetle birlikte gelen kişi hak ve özgürlüklerine ve dolayısıyla da kendisinin anayasal haklarına vurgu yapmaktadır. Bu kanunlardan habersizmiş gibi hareket edilmesinin ise hiçbir şekilde kabul edilebilecek bir yanının olamayacağına işaret etmektedir. Uğramış olduğu bu kanun dışı baskı ve işkencelerden birkaçını şu şekilde anlatmaktadır:

"...Sosyal hukukuma karşı özel bir biçimde düzenlenerek, çevre tarafından yapılmış olan saldırı ve haksızlıklar bundan daha acı ve daha büyüktür. Şöyle ki: Mudanya'da Liman Memurluğu görevine başladıktan iki ay sonra, sekiz liraya yaptırmış olduğum sarı iskarpinlerimin iç tarafında burun kısmına özel bir biçimde düzenlenerek, tespit edilmiş bulunan madenî çiviler ile parmaklarıma daimî bir rahatsızlık ve ızdırap verilmiştir. Böyle bir yasa dışı saldırı, ağır bir ahlâksızlık, haksızlık ve büyük bir namussuzluk ben dâhil kimse için tasarlanamaz.

Her yerde olduğu gibi, Mudanya'da da yediğim yemeklerin, içtiğim kahvelerin içine ahlak dışı olarak yabancı madde eklenmiş olması, bütün yasa dışı ahlâksızlıkların ve namussuzlukların en büyüğü ve en iğrencidir.

Yine her yerde olduğu gibi, Mudanya hamamında bir gün yıkanırken, cebimdeki yirmi liralık saatimin kasten bozulmuş olması, elbise ve iskarpinlerimin gizli ve önemli noktalarından bilerek, jilet bıçağı ile kesilmiş olması da yasa dışı haksızlıkların ve namussuzlukların en çirkinidir. Her zaman ve yerde, yatmış olduğum otellerde ve özel yerlerde yatağın, yorganın, bit, kehle, pire, kir ve pislik gibi araçlarla kasıtlı olarak kirletilmiş olması, çamaşırlarımın çamaşırcılar tarafından zarar görmüş bulunması dahi aleyhimdeki yasal kovuşturma sebebiyle yapılmış olan kışkırtmaların kanun hükümleriyle ters düşen kötü sonuçlarındandır..." (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:34 ve 45).

Benzer nitelikteki diğer birçok örneklendirmesinde, hep görmüş olduğu insanlık ve hukuk dışı muamelenin ulaştığı boyutuna değinmiştir.

II. Maruz Kalınan Zararlar ve Temel Hukuksal Talepler

Mehmet Talat (Acun)'ın takip fişi uygulamasından çıkartılması amacıyla, yapmış olduğu hukuk mücadelesinin ikinci bir yönü ise haksız bir şekilde uygulanmaya devam eden kovuşturmaların sonucunda uğramış olduğu maddi ve manevi zararlar ve bunların giderilmesidir. Bu istemlerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

Maddî ve Manevî Zararlar

Mehmet Talat değişik tarihlerde, farklı makamlara yapmış olduğu yazılı başvurularında özellikle uğramış olduğu maddi ve manevi zararlarını gündeme taşımıştır. Her türlü suçlamadan

beraat etmesine rağmen, kendisi hakkında haksız bir şekilde devam ettirilen soruşturma ve kovuşturmalar nedeniyle hayatının alt üst edildiğini, adeta yaşanılmaz bir hale getirildiğini belirtmiştir. Kendisine yaşatılan haksızlıkların telafisi yönünde, kaybettiği bazı şeylerin devletçe karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Telafisini kanuni bir zorunluluk olarak gördüğü taleplerini ise şu şekilde sıralamaktadır:

- 1- *Kırk üç senelik hayatımdan bir daha geri gelmemek üzere, gitmiş olan on senelik en dinç, en yetenekli ve en kudretli gençliğim, haksız yere öldürülmüş ve bilhassa devlet memuriyeti için sınırlı ve belirli kanunî yaş çağı bulunan hayatımın en değerli bölümü çürütülmüş ve israf edilmiştir.*
- 2- *Bugüne erişmiş olan gençliğimden, geleceğe ait yirmi senelik ömrüme bedel büyük bir hayat kıymeti eksilmiştir.*
- 3- *Hayatımın en büyük, en kıymetli ve en kudretli vasıf ve kabiliyetlerini, haiz olan gençliğimin boş yere öldürülmüş on senelik mümtaz devresine ait hayatın saadet, zevk nimetleri gibi kanuni haklarım, bir daha geri gelmemek üzere yok olmuştur.*
- 4- *Gençliğimden geleceğe ilişkin olarak, eksilmiş olan yirmi senelik ömrümün, hayat kaynağı yetenekleri de boş yere eksilmiş ve öldürülmüştür.*
- 5- *Hayat ve istikbalimi kazanmak için, gençliğimin en kudretli ve en kabiliyetli dönemi olan, on senesi, boş yere öldürüldükten sonra, hayatımın kalan kısmında geleceği kazanmak imkânı için bile zaman ve fırsat geçmiş ve ölmüş bulunuyor.*
- 6- *Cumhuriyet Kanunları hükümleriyle korunması gereken; şahsımın ve hayatımın açlık, sefalet, zulüm ve işkence ile bozulmuş olan sıhhi yeteneği, fenni tıbbın müspet ve röntgen ifadesiyle bildirilmiş ve özellikle de dâhiliye uzmanı, ciğerlerimdeki hastalığı bizzat ve ayrıca röntgen ile muayene ve tetkik ederek, var olan hastalığı: (ciğerin yukarı kısmının sola kapalı akciğer sinirlerinin belirli bir yerde yumru haline geldiği)şekil ve mahiyetinde teşhis ve tespit eylemiştir.*
- 7- *Bundan dolayı, aile yuvam, on nüfusu ile beraber öldürüldükten sonra, sonuçta şahsım itibariyle de bütün, hayat ve istikbalim baştanbaşa ve tamamıyla mahvedilmiş oluyor.*
- 8- *Şahsımdan başka Türk Milleti'nin malı ve evladı olarak,25 yaşındaki ailem ile üçer, dörder, beşer aylık iken ana rahminden düşürülmüş olan 6 çocuğum, elli yaşındaki kayın annem, 57 yaşındaki annem,78 yaşındaki babam, uğratıldığımız açlık, sefalet ve perişanlık ve özellikle de işkence, zulüm, tehdit ve tazyik ile haksız yere öldürülmüştür.*
- 9- *Mensup olduğum Türk yurdu ve ulusunun samimî ve müşfik sinesinde hakikî ve öz bir oğlu sıfatı ile kanunî bir yaşam hakkına sahibi olduğum ve Türk Milletine neslen hizmet etmek ve bu suretle büyük ve kıymetli bir varlık ve kudret yaratmak için bütün varlığımla çalışarak kurmuş ve teşkil etmiş olduğum aile yuvam, on nüfustan mürekkep aile ocağım, bütün maddi ve manevî kudret ve varlığı ile ta.... Temelinden yok yere yıkılmış ve söndürülmüştür.*
- 10- *1934 yılı sonunda Ankara'da İstiklal Oteli'nde, kişisel ve özel önemi açısından bence beş yüz liradan daha kıymetli olan içindeki kendime ait eşya ve çamaşırlarımı içeren bir bavulum, otel işletmecisi Galip Bey tarafından zorla elinden alınmış ve keza bundan evvel İstanbul'da Galata'da Mumhane Caddesi'nde Yeni Hayat Oteli'nde de çamaşır, elbise, kitap, musiki nota ve malzemesi gibi kişisel ve özel önemi açısından itibariyle bence bin liradan daha kıymetli olan bir sepet ile büyük bir bavulumu el konulmuş ve zorla alınmıştır.*

11- Her dönem ve yerde yok yere aleyhimde uygulanmış olan zulüm ve haksızlık, hâlâ bir işe girememiş olmamdan dolayı açlık, sefalet ve perişanlık içinde olmamın ana nedeni Cumhuriyet Kanunlarının bana vermiş olduğu yaşam hakkımın mahvedilmiş olmasıdır.

12- Bir yıl önce ölen babamdan bana kalmış ve beş yüz senelik ecdadımdan intikal eylemiş bulunan on bin liralık servetten şahsıma ait bin lira miras hakkım bile haksız yere öldürülmüştür (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no: 9).

Bütün bu taleplerden de anlaşılacağı üzere; Mehmet Talat fişlemeye dâhil edilme gerekçesinin asılsızlığına ısrarlı bir vurgu yapmaktadır. Ayrıca, her türlü suçlamadan beraat ettiğini şahitleriyle birlikte göstererek, fişten çıkartılmasını talep etmektedir. Haksız yere suçlanmasının başına açmış olduğu dert ve belaları tek tek sıralayarak, yapılan haksızlığın telafisinin mümkün olmayacak bir dereceye ulaştığına işaret etmektedir.

Bunların eski dönemlerde olsa, keyfi yönetimden dolayı bir nebze kabul görebileceğini; fakat Cumhuriyet'in getirmiş olduğu haklarla, bu durumun asla kabul edilmesinin mümkün olmayacağını belirtmektedir. Yaşadığı haksızlıklara bu açıdan yaklaşıldığında, Cumhuriyet Rejimi kanunlarınca kendisine tanıdığı olan tüm hak ve özgürlüklerinin, yok sayıldığını vurgulamaktadır.

İddia edildiği gibi, bir suç varsa, kanunlar ve adalet önünde cezasını çekmeye hazır olduğunu, ancak defalarca ispatlanmasına rağmen, hala bir suçlu nazarıyla bakılmasının yasal bir gerekçesinin olmadığını dile getirmektedir. Daha sonra yazdığı tüm savunmalarında, uğramış olduğu maddi ve manevi zararların yetkililerce karşılanmasını istemiştir. Bu kapsamda zarara karşı dileklerini ayrıntılı bir şekilde belirtmiştir (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no: 9).

Yetki Aşımıyla Doğan Mağduriyetlerin Telafisine Yönelik İstekler

Mehmet Talat, Cumhuriyet yönetiminin “kanun ve adalet” üzerine temellendirildiğini, bu nedenle kendisi hakkında hukuksuzca yürütülen tüm kovuşturma sürecinde yasal haklarından mahrum edilmesinden doğan zararlarının tazmin edilmesini talep etmiştir. Bu kapsamdaki isteklerini ise şu şekilde sıralamıştır:

- 1- Aleyhimde yapılan ve adı geçen yalanlarla dolu ihbarlar ve bu arada yapılan yasal araştırmalar tamamıyla lehime neticelenmiş olduğundan, iftiracılar aleyhine kişisel hukukum için yasal çerçeveler içinde dava açacağımdan isimlerinin ve kim olduklarının resmen bana bildirilmesini,
- 2- İstiklâl Harbi'nden terhis edilmiş olduğum yıldan beri, bugüne kadar aleyhimdeki siyasi kovuşturmalar sebebiyle hayatımın en büyük kıymeti ve kaynağı olan gençliğim çürütülmüş, istikbal ve saadet hayatım öldürülmüş, ulus ve yurduma neslen hizmet etmek için kurmuş olduğum aile ocağım on nüfusu ile beraber söndürülmüş olduğundan, tekrar yerine konması mümkün olmayan bu büyük zararlarımın derhal, nakden ve maddeten, kanunen karşılanmasını,
- 3- Kâinata hayat veren güneş gibi, bu dilekçemi gördüğünüz anda feyz kaynağı olan o güneş gözlerinizden uzayacak olan ışık çizgilerinden yalnız birer tanesinin, zulüm ile karartılmış ve aydınlanmaya muhtaç bulunan şu mahzun ve mağdur kalbime, bir elektrik sürat ve kuvvetiyle yöneltmesini,
- 4- İstiklâl Harbi'nden terhis edilmiş olduğum yıldan beri devam eden aleyhimdeki siyasi kovuşturmalar sebebiyle yüksek tahsilimi yapıp sonuçlandırmaya doğal olarak imkân ve fırsat verilmemiştir. Askerlik sebebiyle öğrenimden ayrılmış olduğum zaman İstanbul Mercan Lisesi'ni bitirmiş idim. Fakat son sınıf genel

sınavlarına sadece iktisat dersinden bütünlemeye kaldım. Askerliğim nedeniyle bu sınava girmem mümkün olmamıştır.

Genel Seferberlikte yedek subay rütbesiyle, önce İstanbul Yedek Subay Okulu'na öğretmen olarak, sonra da orduda çalışmış ve nihayet Filistin'de Gazze, Birüssebî Cephesi'nde İsmet İnönü'nün idare ettiği Üçüncü Kolordu emrinde iken Birüssebî Bozgununda (EGM Arşivi, 11312-34 Numaralı Dosya, Belge No: 10) İngilizlere esir düşmüş ve iki buçuk sene Mısır'ın İskenderiye Şehri'nde Seydi Beşir isimli esir kampında bir tel örgü içinde iki buçuk yıl esir olarak yaşadım.

Esaretten 1920 yılında İstanbul'a döndüm ve derhal Ankara'ya giderek, İstiklal Savaşı'na katılmak istedim. Fakat İstiklal Savaşı'na katılmak üzere hazırlanırken, Yunanlılar tarafından da epeyce zulüm gördüm. İstiklal Savaşı'ndan terhis, edildikten sonra da aleyhimdeki adı geçen siyasal kovuşturma sebebiyle eğitimimi tamamlamaya, yükseköğretim görmeye imkânım olmamıştır.

Bütün bu sebeplerden, ne yazık ki yükseköğretim görememiş ve hiçbir sanat sahibi olamadığım için aleyhimde yürütülen bu haksız siyasal kovuşturma nedeniyle, uzun müddet ayakaltında kalmış ve ezilmiş olduğumdan, zararın neresinden dönülse kârdır düşüncesiyle bugünden itibaren, kendime yeni bir gelecek sağlamak amacıyla yüksek eğitim görmek hevesine kapıldım, sosyal düzeyimi ve bilgimi yükseltmek aşkına bağlandım. Bu samimi aşkı, bu pek doğru ve haklı isteğimi gerçekleştirmek için çare ararken, Millî Eğitim Bakanlığı, Samsun Kültür Müdürlüğü'nün 28-EKİM 1936 tarihinde ilan edilmiş olan şu emrini okudum:

“1935-1936 yılında yapılan olgunluk sınavlarında bir ders gurubundan başarılı olamayan öğrencilerin İstanbul Üniversitesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne aday öğrenci olarak devamlarına Kültür Yüksek Bakanlığı'nca müsaade edilmiştir.”

İşte bu ilan, bana da bir hayat yolu göstermiş ve özellikle de en büyük yeteneğimi ifade eden bir hayat yolunda temiz ve en uygun bir başarı dönemi açmıştır.

Yalnız, aleyhimdeki söz konusu siyasal soruşturma nedeniyle, haksız yere uğramış olduğum büyük mağduriyetimin giderilmesi adına, bir mükâfat ve lütufluk olmak üzere, Kültür Bakanlığı'nın söz konusu bu emrinin kural dışı olarak bana uygulanmasını, benim yirmi beş yıl önce 1328-1912 Rumî-Miladi yılında yalnız bir iktisat dersinden ikmale kaldığımdan dolayı bir ders gurubuna, karşı tek bir adet dersten başarılı olamamış gibi kabul edilmemi gerektirecek, hiç kuşkusuz nicelik ve nitelik bakımından lehime geçerli bir kıymeti içeren hafifletici sebepler bulunmaktadır.

Ayrıca, yüksek zekâ, kabiliyet ve donanıma sahip bir Türk genci olmama rağmen, ne yazık ki şimdiye kadar, yüksek tahsilsizlik, şanssızlık ve özellikle de kimsesizlik yüzünden hayatı kazanamamış mağdur olmuş bir Türk evlaydım. Bu nedenle hem kalbime, hem de Türk Yurdu ve Ulusunun bereketli göğsüne, bereketli bir ışık daha katmış olmak için Ankara Hukuk Fakültesi'ne gece öğrencisi olarak kayıt edilmem hakkında, karar ve emir buyrulmasını,

5- Hukuk okulunu bitirinceye kadar, geçimimi sağlamak için de yine Ankara Hukuk Mektebi'nde bana ufak bir vazife ve memuriyet verilmesini...

6- Bir yıl önce ölen babamdan bana geçen ve aleyhimdeki anılan siyasal kanuni kovuşturma nedeniyle bana verilmemiş olan kanunî miras hakkımın derhal bana verilmesini...

- 7- *Aleyhimdeki siyasal soruşturma sebebiyle zapt ve gasp edilmiş olan, İstanbul'da Galata'da Mumhane Caddesi'nde Giritli Niyazi Bey'in idaresindeki Yeni Hayat Oteli'nde üç sene önce misafir olduğum zaman, özelliği açısından, bin liradan fazla bir kıymetteki eşyama kapsayan bir sepet ile büyük bir bavulumun ve yine iki sene önce, Ankara'da Galip Bey'in idaresindeki İstiklâl Oteli'nde misafir iken, hususiyeti itibariyle beş yüz lira kıymetindeki eşyama kapsayan bir bavulumun derhal ve aynen iadesini, kaybedilmiş ise tazmin edilmesini*
- 8- *Uzun müddet devam eden anılan siyasal soruşturma sebebiyle bu güne kadar giymiş olduğum elbise ve çamaşırlarım ile ayakkabılarımın her zaman ve mekânda muhit tarafından jilet bıçağı ile gizli olarak kesilmek ve değişik biçimlerle yok edilmek suretiyle şahsıma yapılmış olan bu sürekli maddi zarar ve manevi ile şahsıma ve aile ocağıma yapılmış bulunan zulüm ve işkence sebebiyle (EGM Arşivi, 11312-34 Numaralı Dosya, Belge No: 11) çiğnenmiş olan kanuni hakkımın maddi ve manevi ödenti biçimiyle geri verilmesini...*
- 9- *Yedi aydan beri Samsun'da aç, sefil, perişan, açık bir halde kaldım. Bu kış, kıyamet günlerindeki uzun geceleri sokaklarda inleyerek ağlayarak geçiriyor ve çok derin ve acı sıkıntılarının etkisiyle sabahlıyorum...Halbuki ben ne bir Fransız'ım ne de bir İngiliz veyahut herhangi bir Türk düşmanı olan ecnebiyim?... Türkün temiz ruhu, öz bir oğluyum... Ölüm işkence ve acılarını ifade eden bu uzun ve acı sefalet ve felâketten beni kurtarmanızı...*
- 10-*Aleyhimde yapılmış olan suçlanmalar ve asılsız söylentilerin gerekçesinin, hak ve adalet hissinden, ulus ve yurt aşkından değil yalnız kişisel çıkar sağlamak arzusundan kaynaklanmış olması ile alakadar olmanızı...*
- 11- *Uğramış olduğum bu çok büyük ve affedilmez haksızlıktan kurtulmak ve hakkımı almak için yüksek makamınıza müracaat ettiğimden kılı kırk yaran Cumhuriyet Kanunları hükümlerine sığınarak, güneş gibi büyük bir hakikat olan kanuni hakkımın, karabulutlar arasından kurtarılmış olmasını...*
- 12- *İstiklâl ve hakimiyetin ve özellikle geleceğin sağlam olması için topluma fesat tohumu saçan namussuz ve iftiradan zararlı insanların ders alınacak biçimde ıslahı, bu mümkün değilse yok edilmesi çok doğrudur.*
- Bundan dolayı bana iftira edenlerin, bundan böyle topluma böyle bir fenalık, yurt ve ulus aleyhinde iftira edememeleri için, kendilerinin ve bu adli, idari, siyasi hatayı işleyen âmir ve memurların kanunen cezalandırılmaları istiyorum."*

Görüldüğü üzere; Mehmet Talat (Acun) kendisini İngiliz casusluğu suçlamasıyla itham ederek, takip fişine aldırılmasına sebep olanlara karşı, hukuk mücadelesini yasal zeminlerde aralıksız bir şekilde sürdürmüştür. Onun bu şekilde kararlı olmasının altında yatan tek sebep ise Subay Divan-ı Harbi'nden yargılandıktan sonra, kendisiyle ilgili verilmiş olan beraat kararıdır.

Bu karara dayalı olarak, hukuki mücadelesini sürdürmüş ve haklılığını her seferinde ispatlamaya çalışmıştır. Fakat her seferinde daha da artan bir baskı ve yakın takibe uğramıştır. Bu takipler onun özel ve iş hayatını çıkmaz bir uçuruma sürükleyince, mahkemeler nezdinde bu durumdan kurtulabilmek adına, her türlü yasal incelemenin yeniden yapılarak, hakkında yürütülmekte olan soruşturmanın ve takiplerin bir an önce kaldırılmasını, sonucun da kendisine yazılı olarak bildirilmesini istemiştir.

Hukuksal Açıdan Kritizasyon ve Çözüm

Mehmet Talat (Acun)'ın Samsun'da ve diğer yaşadığı yerlerde, uğradığı haksızlıklardan kurtulmak için yazmış olduğu 8 Şubat 1937 tarihli dilekçesinde, "yasal değerlendirme ve sonuç

istemi” kapsamında bazı önemli hukuki değerlendirmelerde bulunmaktadır. Esasen bu değerlendirmeleri, Cumhuriyet yönetimiyle birlikte kazanılmış olan haklara işaret etmektedir. Mehmet Talat, diğer yandan hukukun üstünlüğü ilkesinden hareketle, kişisel hak ve özgürlüklerin devletçe korunması esasının da kendi davasına uygulanmasını ısrarla istemiştir. Bu kapsamda Onun vurgulamış olduğu hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Kanuna aykırı olan tüm suçların ve buna bağlı olarak yaşanan tüm haksızlıkların aydınlatılıp, kesin sonuca bağlanmasında tek yetkili kurum Cumhuriyet Mahkemeleri’dir.
2. Bu amaçla; tüm kamuoyunu ve bütün çevreyi, leh veya aleyhte kışkırtmak kudret ve yetkisi yalnız devletin nüfuzuna dolayısıyla da Cumhuriyet Kanunlarının hükümlerine bağlıdır. Bunu, başka hiçbir şahıs ve kuvvet yapamaz.
3. Bu nedenle aleyhindeki gerek özel olarak ve gerekse resmen varlığı gerçekleşmiş gizli ve siyasi araştırmalarla tüm yapılan yasal kovuşturmaların, incelenerek ve sonuçlandırılması için Cumhuriyet Mahkemeleri’ne bırakılması gerekmektedir (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:49).

Mehmet Talat Acun tüm savunmalarında; bir taraftan devlet yetkilileri ve güvenlik bürokrasisi tarafından kendisine yapılan hukuksuzluğu dile getirmekte, diğer taraftan da bu haksızlığın giderilmesinin kanunların adil bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabileceğini söylemektedir.

Bu kapsamda kendisiyle ilgili olarak; hakkındaki iddiaların, hukuki prensipler çerçevesinde düşünülmesini ve hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını talep etmektedir. Onun bu talep ve isteklerini ise şu konularda yoğunlaşmakta olduğunu görmekteyiz:

- Yaşama hakkından ve devlet memuriyetinden sonsuza dek yoksun bırakılmasına ilişkin olarak, aleyhinde herhangi bir mahkemenin veya büyük bir makamın almış olduğu kesin hükümlü bir kararı veya emrinin olup olmadığı,
- Eğer, böyle bir karar veya emir varsa, bunun da bütün delilleriyle birlikte, kendisine bildirilmesi,
- Aleyhindeki bu gizli siyasi kovuşturmayı kurgulayan, kişilerin açık kimlik bilgileriyle birlikte yazılı olarak kendisine bildirilmesi,
- Bu kişiler hakkında, genel hukuk kuralları çerçevesinde bir yasal kovuşturma yapılması, tutuklanması ve cezalandırılması (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:49).

Mehmet Talat davaya ilişkin olarak yapmış olduğu savunmasının genelinde, kendisini olayın mağduru olarak göstermekte ve bu sıfatla, şu isteklerde bulunmaktadır:

- Soruşturma ve gerekli yargılama icrâsı ile söz konusu haksızlıkları ve suçları işlemiş olanların cezalandırılması,
- Gerekli yargılama giderleri de dâhil olmak üzere, avukatlık ücretinin davalıların sorumluluğuna yüklenmesi,
- Geri getirilmesi mümkün olmayan, hak ve zararlarının ödettirilmesi hususunda kesin bir karar verilmesi (EGM Arşivi, 11312-34 numaralı dosya, belge no:49/50).

Bütün bu ifadelerden açıkça görüleceği üzere; Mehmet Talat (Acun) kendisinin haksız ve hukuksuz bir şekilde mağdur edildiğini, bu nedenle de kendisine atılmış olan tüm iftiraların derinlikli bir şekilde araştırılmasını, keyfi davranan suçluların kanun önünde hesap vermesini istemektedir. Ayrıca, bütün delil ve itirazlarına rağmen, uzun zaman boyunca devam ettirilen

keyfilikten doğan zararlarının, kamu adına devletçe ödenmesini talep etmektedir.

SONUÇ

Bilindiği üzere, 1923 yılında Cumhuriyet rejimini benimseyen yeni Türk Devleti doğal olarak daha önceden var olan birçok iç ve dış güvenlik sorunlarıyla uğraşmak durumunda kalmıştır. Özellikle de emperyalizmin kışkırtmasıyla, Cumhuriyet ve onun çağdaş norm ve kazanımlarına yönelik ülke içinde sistematik ve organize saldırıların baş göstermesi üzerine, çok keskin ve rutin dışı radikal güvenlik önlemleri uygulamak zorunda kalmıştır. Bu önleyici tedbirlerin en dikkat çekenlerinden birisi de sakıncalı kişilere yönelik uzun yıllar gerçekleştirilen “Takip Fişi” uygulamasıdır.

Cumhuriyet'in güvenlik bürokrasisi, devlet-karşıtı olan/veya öyle kabul edilen tüm muhalif organizasyon ve kişilere yönelik tatbik etmiş veya casusluğundan şüphe duyulan şahısları yakın takibe almış ve bu tür eylem ve hareket içine girme ihtimali bulunan veya bu tür eylemlerin teorik veya pratik düzlemde odağı durumundaki kişileri yakın ve çok sıkı bir gözetim altında bulundurmıştır.

Bu bağlamda takibe alınanlara ilişkin olarak, bu kişi veya organizasyonlar hakkında yerel yöneticiler ve güvenlik birimleri tarafından daima bir takip dosyası hazırlanmış ve bu türlü eylemler asla oluruna terk edilerek devletin bellek ve dikkatinden uzak tutulmamıştır.

1876 Kanun-u Esasi'nim kabulünden itibaren başlayan anayasal süreç Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında da sürmüştür. Demokratikleşmeye bağlı olarak bireylere, azınlıklara tanınan hak ve özgürlüklerin devlet aleyhine kullanılması önlenmeye çalışılmıştır. Baş gösteren içten ve dıştan kaynaklı tehlikeler nedeniyle, devlet güvenliğine karşı suç işlenmiş veya tespit edilmişse, doğal olarak bu suçun amansız bir şekilde araştırılması ve takibi yapılmıştır.

Vatan topraklarının iyice küçülmesi ve hatta Anadolu da dâhil olmak üzere, tamamen işgal edilmesi yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin selamet ve genel güvenliği adına devletin kontrol hakkını son derece “rijit” ama haklı olarak kullanması anlaşılabilir bir husustur. Bu anlamda, devletin etkin bir yasal kovuşturma yapması, hiç şüphesiz Cumhuriyet Kanunları hükümleri gereği olarak görülmüştür.

Yukarıdaki gerekçeler kapsamında Mehmet Talat (Acun)'ın fiş uygulanmasına alınması ve takipte kaldığı süreçte alınan tüm önlemler, devletimizin selamet ve genel güvenliği adına yapıldığı kuşkusuzdur. Bu nedenleri şöylece özetleyebiliriz:

- 1- Genel güvenlik ve asayişin temini için Mehmet Talat (Acun) aleyhinde yapılan gizli ve siyasi yasal kovuşturmalar, temelde her devlet gibi devletimizin egemenlik hakkından kaynaklanan yasal kontrol hakkını kullanma yetkisinden doğmaktadır.
- 2- Mehmet Talat (Acun) örneğinde yaşandığı gibi güvenlik birimlerine gelen her ihbar zorunlu olarak atlanmadan değerlendirilmiş ve konuya ilişkin eşhas sıkı bir takibe alınmıştır. Bu kapsamda şüpheli sıfatıyla değerlendirilen kişiler 10 yıl süreyle çok yakın takip ve gözetim altında tutulmuştur. Gerek duyulduğunda bu süre daha da uzatılmıştır.
- 3- Takibe altına alınan kişilerin tüm özel hayatları ve kişisel ilişkileri çok yakından izlenmiş, nereye gittikleri, kiminle oturdukları, ne konuştuklarına kadar her şeyleri rapor edilmiştir. Böylelikle olan tüm bağlantıları ve iletişim halindeki kişiler tespit edilmeye çalışılmıştır.
- 4- Uygulama esnasında takibe alınan kişilerin özel ve iş yaşamları ister istemez daraltılmış, adeta onlara hayat hakkı tanınmamıştır. Devletin bütün imkân ve kaynakları kullanılarak, ihbarlarda geçen hususların bütün ayrıntılarıyla tespitine ve tahkikine çalışılmıştır.

- 5- Bazen bu işlemler sırasında değişik etkenlerle görevli memurlar kantarın topuzunu kaçırmışlardır. Kişi temel hak ve özgürlükler de yok saymışlardır. Mehmet Talat (Acun) örneğinde olduğu gibi elinde beraat kararı olmasına rağmen, hiçbir gerekçe olmaksızın aynı suçlamaya devam edilerek, kişilerin maddi ve manevi zarar görmesine neden olmuşlardır.
- 6- Bu kapsamda suçlanan kişiler de Mehmet Talat (Acun) örneğinde olduğu gibi, kendilerini savunurken; genellikle Cumhuriyet'in getirmiş olduğu kazanımlarına başvurarak, hukukun üstünlüğü ilkesini ön plana çıkarmak istemişlerdir.
- 7- Tanık ve delillerden hareket ederek kendi suçsuzluklarını ve Cumhuriyet prensiplerine bağlılıklarını özellikle dile getirmişlerdir. Bu nedenle, kendilerine yapılan bütün uygulamaların yasal hiçbir dayanağı olmadığını belirtme zorunluluğunu haklı olarak hissetmişlerdir.

Kısaca söylememiz gerekirse; mağdur kişiler kendilerine atılı bu iftiraların derinlikli bir şekilde araştırılarak, keyfi davranan suçluların, kanun önünde hesap vermesini ve bürokratik keyfilikten doğan zararlarının kamu adına devlete ödenmesini talep etmişlerdir.

Ancak, ilginç olan bir konu vardır ki, Mehmet Talat (Acun) örneğinde olduğu gibi, daha önceki çalışmalarımızda da değindiğimiz üzere tüm bu mağdurlar, devletin bu tür bir uygulama içinde olmasını hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştır. Özellikle Mehmet Talat (Acun) savunmasının birçok yerinde ısrarla bu konuya parmak basarak, böyle bir uygulamanın objesi olarak kendisinin bunu hiçbir suretle hak etmediğini belirtmektedir. Bunda bir subay olarak, devlet ve milletin karşılaştığı iç ihanetlerin bir kısmına tanık olması büyük rol oynamıştır.

Dosya geneline bu açıdan baktığımızda, Mehmet Talat (Acun)'ın kendisinin takip fişi kapsamında takibe alınmasını ve bunu izleyen süreçteki uygulamalardaki keyfilikleri eleştirmektedir. İleri sürdüğü deliller ve verdiği hukuk mücadelesi, dönemin sosyal ve hukuki kalıplarını göstermesi açısından güzel bir örnektir.

KAYNAKÇA

- AKKOR, M. (2006). *I. Dünya Savaşında Çeşitli Ülkelerdeki Türk Esir Kampları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi.
- ATABEY, F. (2020). Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin-Suriye Cephesi'ne İlişkin Belgeler Işığında Genel Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 0(66), 63-90.
- AVŞAR, S. (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Takip Fişine Alınma Uygulamasının Bir Örneği: Milis Yüzbaşı Haydar Erkut'un Fişe Dâhil Edilmesi ve Hazırladığı Savunma Raporu, *Mavi Atlas*, 8(2), 298-322.
- AVŞAR, S. (2021). Sığınmacılıktan Haymatlosluğa: Rus Casusu Hamit Ünver'in Türk Vatandaşlığından Çıkarılması. Esra Türe (Ed.) içinde, *11. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, 20-21 Ağustos 2021, Sosyal ve Eğitim Bilimleri, Tam Metin Kitabı*(166-176).
http://www.utsakcongress.com/kitaplar/UBAK_Tam_metin_Sosyal_11.pdf
- BEŞİKÇİ, İ. (1978). *Cumhuriyet Halk Fırkası Tüzüğü (1927) ve Kürt Sorunu*. İstanbul: Komal Basın Yayın Dağıtım.

- DOĞAN, Ü. (2019). *Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'ün İstihbarat Faaliyetleri, Milli Ajanlarımız*. Ankara: Kripto Yayınları.
- EGM Arşivi, 35074-11312- 34 Numaralı Dosya (Gemlikli Mehmet Talat Acun'un Takip Fişine Alınması ve Takip Raporları Dosyası).
- EGM Arşivi, 35074-11312- 34-2 Numaralı Dosya (Gemlikli Mehmet Talat Acun'un Takip Fişine Alınması ve Takip Raporları Dosyası).
- ERCAN, Ö. A. (2022). *İç Cephe Çökerse Ülke Çöker*, [(Ed. Şirin İnci)]. İstanbul: Sözcü Kitabevi Yayınları.
- ERDOĞAN, C. (2017). Tek Parti İktidarı Döneminde (1923-1950) Cumhuriyet Halk Partisi'nin Örgütlenme Yapısının ve Yönetim Anlayışının Çözümlemesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 366-379.
- GÜNEY, R. (2008). *Osmanlı'nın Son Döneminden Cumhuriyet Dönemine İstihbarat Teşkilatlarının Tarihi Süreçleri ve Polis İstihbarat Tarihi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- İNÖNÜ, İ. (2009). *Hatıralar*, [(yay. haz. Sabahattin Selek)]. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KEMAL, C. (2010). Osmanlı'nın Filistin Cephesi'ndeki Son Muharebesi, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 12(45), 37-69.
- NEDİM, Ş. M. (1995). *Filistin Savaşı, 1914-1918*, [(çeviren, Abdullah Es)]. Ankara: Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- PEHLİVANLI, H. (1992). *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askerî Polis Teşkilatı*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- TAŞKIRAN, C. (2015). *Ana Ben Ölmedim, I. Dünya Savaşında Türk esirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- TATAR, H. (2022). *Psikolojik İşkençe Teknikler*. İstanbul: Turkuvaz Haberleşme Yayıncılık.
- YURTSEVER, S. (2013). *Millî Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri, Örnek Olay İncelemeleri (1919-1922)*. Ankara: Atatürk, Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.